

зарегистрованні показателі даного виду преступності, диференційовані жіноча і чоловіча преступності. Виділені характерні для жінок-преступниць психологічні особливості поведінки, а саме: стійкість переживань, висока імпульсивність, неорганізованість, емоційна уязвимость. Личність жінки-преступниці характеризується многими факторами, а саме, сукупністю соціально-демографічних, соціально-психологічних, моральних, духовних і правових властивостей, ознак, відносин, характеризують особу, що скоїла злочин.

Ключові слова: жіноча преступність, особистість злочинця, жінка-преступниця, психологія поведінки, злочинна поведінка.

Badziuk B. Psychological Features of a Woman-Criminal. The article analyzes the peculiarities of female criminal's mentality, motives, including crimes committed by women, and a system of relevant psychological characteristics: motivation, attitudes, conviction, emotional and volitional features, etc. Criminalistic aspects, that determine female propensity to crime, are differentiated as such that depend on the social status in social relations, deficiencies associated with violations in the family and everyday life. The attention is drawn to the public reaction to female crime. The study is based on the reliable registered data concerning this type of crime with an emphasis on the differentiating features between female and male crimes. The psychological peculiarities of behavior typical for female criminals are elucidated, namely volatility of emotions, high impulsivity, disorganization, emotional vulnerability. The personality of the woman-criminal is characterized by many factors and among them a set of socio-demographic, socio-psychological, moral, spiritual and legal properties, qualities and relations characterizing the person who committed the crime.

Key words: female crime, personality of the offender, woman-criminal, behavioral psychology, criminal behavior.

УДК 340.113.2

Ю. Назарук

Втрата чинності правозастосовними актами органів та посадових осіб місцевого самоврядування: теоретичний аспект

У статті розглянуто основні ключові моменти втрати чинності правозастосовним актом органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Досліджено можливість скасування правозастосовного акту органом, що його видав як засіб самоконтролю. Окреслено чіткі підстави для втрати чинності правозастосовним актом. Автор вважає, що видання нового акту суб'єктом правотворчості не є доречним по відношенню до правозастосовних актів. Фактичне припинення дії такого правового акту – це припинення в тих випадках, коли закінчився термін його дії. Таке правило, зазвичай, не слід застосовувати щодо правозастосовних актів, адже виходячи з їх правової природи термін їх дії вичерпується одразу після виконання.

Ключові слова: правозастосовний акт, втрата чинності індивідуального правозастосовного акту, чинність актів посадових осіб місцевого самоврядування, скасування правозастосовних актів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Темпоральна чинність правових актів в цілому та правозастосовних зокрема має визначальне значення для здійснення правозастосовної діяльності та функціонування суб'єктів такої діяльності.

Актуальність даної теми має досить важливе практичне значення. В. Барський у своєму дослідженні звертає увагу на те, що нормотворчість в органах місцевого самоврядування не має чітких орієнтирів, здійснюється стихійно, методом спроб і помилок [9, с. 12].

Поряд з цим, К. Солянік зазначає, що у діяльності представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування дедалі гострішим стає питання про можливість скасовувати владні рішення (нормативні та індивідуальної дії), прийняті самим суб'єктом нормотворення [3, с. 90].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Варто сказати, що дослідження темпоральної чинності правозастосовчих актів в Україні майже не проводилось. Загалом же вивченням нормативно-правових та підзаконних актів займалося чимало вчених, зокрема дане питання було висвітлено у роботах О. Пушняка, О. Пономаренка, М. Щирби, О. Плечій та ін. Однак поза увагою вчених-правників було залишено питання чинності (набуття та втрати) правозастосовчими актами в цілому. Слід наголосити, що в переважній більшості проблема чинності правозастосовчих актів висвітлювалась дещо фрагментарно, як правило, взагалі залишалася поза увагою. Питання ж втрати чинності правозастосовчих актів посадових осіб та органів місцевого самоврядування як не визначено законодавчо, так і не закріплено доктринально.

Мета й завдання статті. Мета полягає в аналізі основних підстав втрати чинності правозастосовчими актами як передумови припинення дії такого акту; дослідити можливість „скасування” або так званого «відкликання» правозастосовчого акту посадових осіб місцевого самоврядування; запропонувати шляхи вирішення практичних проблем з даного питання.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отримання результатів дослідження. Проблематика питання виокремлення термінів «втрата чинності», «припинення дії» та «скасування» правозастосовчих актів доктринально досліджено майже не було, виключно в певних суміжних роботах науковці поверхнево піднімали цю тематику. Тому у зв'язку з цим пропонуємо наступний варіант – провести дослідження в межах порівняння основних правил, що стосуються нормативно-правових актів в цілому разом із правозастосовчими актами органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Перш за все слід мати на увазі, що як і в науковій літературі, так і в законодавстві як суміжні поняття вживаються такі терміни «втрата чинності», «припинення дії», «скасування», «визнання недійсним/нечинним».

Під «втратою чинності» М. Щирба пропонує розуміти як передбачений правовими приписами момент закінчення дії нормативно-правового акта, що є наслідком настання передбачених в законодавстві обставин [1, с. 33].

«Припинення дії» в науковій літературі науковці розділяють на фактичне та юридичне. В свою чергу юридичне припинення дії акта відбувається тоді, коли видається акт про його скасування або видається новий акт, що регулює відповідні відносини і з початком дії якого стрий акт втрачає силу. Одночасно звертаємо увагу, що видання нового акту не є доречним по відношенню до правозастосовчих актів. Фактичне припинення – припинення дії акту в тих випадках, коли закінчився термін дії акт. Щодо правозастосовчих актів, зазвичай таке правило не слід також застосовувати, адже виходячи з правової природи правозастосовчого акту термін його дії вичерпується одразу після його виконання.

Визначення терміну «скасування» найбільш вдало сформульовано М. Щирбою, яка зазначає, що скасування правового акта – це техніко-юридичний спосіб усунення (видалення) правового акта із системи правового регулювання, що полягає у прийнятті (легалізації) імперативного рішення про визнання втрати цим актом соціально цінних регулятивних властивостей. М. Щирба зазначає, що визнання нормативно-правового акта недійсним (неконституційним, незаконним) як підстава втрати чинності нормативно-правових актів характерна як для законів, так і нормативно-правових актів [1, с. 32].

А. Шуліма відзначає, що предметом наукового переосмислення сьогодні мають стати й відносини щодо втрати чинності нормативно-правовим актом. При цьому кожна група підстав втрати чинності нормативно-правовим актом має свої особливості та проблематику дослідження. [2, с. 57].

Якщо момент набрання чинності є початковою межею дії нормативно-правового акта, то момент втрати чинності є кінцевою межею чинності нормативно-правового акта. [1, с. 32]. Дане твердження, вважаємо, доцільно застосовувати й до правозастосовчих актів (актів індивідуальної дії).

А. Школик сверджує, що в контексті *de lege ferenda* на відміну від переважної більшості держав-членів Європейського Союзу, а тепер уже й розташованих у Європі колишніх республік Радянського Союзу (виняток – Російська Федерація), в Україні до цього часу не прийнято Адміністративно-процедурного кодексу, в проекті якого було зроблено спробу врегулювати питання скасування (відкликання) індивідуальних адміністративних актів на рівні загального закону, для всіх видів органів публічної адміністрації (ст.ст. 91–96) [5, с. 176].

У цілому, правники зазначають, що однією з підстав припинення чинності нормативно-правового акту (чи окремих його положень) є визнання судом його нечинним внаслідок невідповідності нормативного акта вищої юридичної сили за змістом, порядком прийняття, введення в дію, або через вихід за межі повноважень при його прийнятті. В Україні вирішення цих питань належить до компетенції Конституційного Суду (щодо конституційності актів переважно вищих органів державної влади), адміністративних судів (в усіх інших випадках) [6, с. 834].

Якщо провести аналогію між нормативно-правовими актами та правозастосовчими, можна зазначити, що в цілому принцип верховенства права закріплений ст. 8 Конституції України – Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі конституції України та повинні відповідати їй. Тому при проведенні правозастосовчої діяльності органи та посадові особи, які повноважні виносити правозастосовчі акти, повинні провадити таку діяльність з урахуванням нормативно-правових актів вищої юридичної сили. Доречно сказати, що будь-який правозастосовчий акт повинен ґрунтуватися на певній конкретній матеріальній нормі права. Не можна допускати винесення акту індивідуальної дії без посилання на норму права визначену в законі, оскільки такий акт може призвести до порушення прав як фізичних осіб, так і юридичних. Тому порушення невідповідності правозастосовчого акту акту вищої юридичної сили за змістом може бути однією з підстав його скасування.

Разом з тим, В. Тимошук та А. Школик в своїх дослідженнях до актів індивідуальної дії відносять так заний «індивідуальний адміністративний акт». Зокрема, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 2 проекту Адміністративно-процедурного кодексу України адміністративний акт визначено як рішення (правовий акт) індивідуальної дії, прийняте адміністративним органом за результатами розгляду адміністративної справи, відповідно до цього Кодексу, спрямоване на набуття, зміну чи припинення прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб.

В. Тимошук звертає увагу на те, що проблема визначення чинності в часі таких актів є доволі складною. Зокрема, автор зазначає, що через відсутність загального адміністративно-процедурного закону в Україні ці питання чинності узагальнено вирішуються на науковому рівні, принаймні, в навчальній літературі. Зокрема, при характеристиці різних станів чинності «правових актів управління» (в термінології авторів) серед підстав для припинення дії акта переважно називаються:

- виконання вимоги, якщо зміст акта зводився лише до виконання цієї вимоги;
- настання певної юридичної події, зокрема, зникнення «адресата» акта (смерть фізичної особи, ліквідація юридичної особи);
- закінчення строку дії акта, який було видано на певний строк;
- прийняття нового акта, яким поглинається зміст попереднього акта;
- скасування акта органом, що його видав, або іншим уповноваженим органом [4, с. 157-158].

У цілому, вивчаючи дослідження В. Тимошука щодо питання припинення чинності адміністративних актів, можна дійти висновку, що на думку вченого підстави припинення чинності актів досить умовно можна поділити на «нормальні» (ординарні, об'єктивні) та «дострокові». До перших належать насамперед виконання адміністративного акта або припинення його дії у зв'язку із закінченням строку.

В свою чергу К. Є. Солянік у своїх дослідженнях наголошує на тому, що потребує унормування діяльність із правозастосування, а саме – щодо індивідуальних актів. Зазначає, що необхідно концептуально обґрунтувати питання про дію в часі індивідуальних актів, а також можливості прийняття рішення про їх скасування та одночасно пропонує встановлення певних обмежень, залежно від змісту відносин, що регулюються актом [3, с. 93].

Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою. Скасування нормативно-правового акта уповноваженим суб'єктом владних повноважень у порядку здійснення адміністративних функцій потребує, насамперед, чіткого унормування підстав та порядку скасування, закріплення ефективного механізму судового контролю та дотриманням законності прийняття таких рішень [2, с. 57].

Скасування акта органу місцевого самоврядування можна розглядати в залежності від контексту застосування цього терміну в правотворчій та правозастосовчій діяльності. Передусім ідеться про одну із складових правового регламентування суспільних відносин, що змістовно входить до поняття «правове регулювання». Так, орган влади може встановлювати, змінювати, доповнювати та скасовувати правові норми, що регламентують правовідносини. З огляду на це, прийняття рішення про скасування акта можна розглядати як одну із форм реалізації нормотворчої функції органу влади, можливості приймати нормативні та інші акти [3, с. 91].

Важливо, що А. Школик у своєму дослідженні дещо ототожнює такі поняття як «скасування» та «відкликання» індивідуального акту, зокрема автор торкається цієї проблеми виходячи з принципу *ab ovo* та зазначає, що слово «скасовувати» тлумачиться як «визнавати недійсним, незаконним, анулювати, відмінати, касувати, уневажнювати», тобто, відповідає його усталеному в юридичній мові застосуванню. А от поняття «відкликання» має значно вужчий зміст і стосується, передусім, «позбавлення повноважень (депутатів, послів)», і лише додатково – відкликання позову [5, с. 177-178].

Поряд з вищенаведеними підставами втрати чинності правозастосовчими актами, такими як скасування, припинення дії, призупинення дії, визнання недійсним тощо, логічною буде підстава втрати чинності така як виконання правозастосовчого акту. Так як одна з характерних ознак таких актів є їх одноразова дія, тобто акт вичерпує свою чинність його виконанням.

В науковій літературі під «виконанням акту» розуміють реалізацію права або додержання вимоги виконати певні дії, яка міститься в акті, якщо його зміст зводився лише до реалізації цього права / виконання цієї вимоги. У цьому випадку йдеться про досягнення мети, поставленої перед актом (виконання приписів акта тощо). Наприклад, після отримання особою призначеної їй одноразової матеріальної допомоги адміністративний акт фактично вичерпує себе [4, с. 158].

У свою чергу, Верховний Суд України по справі №21-64в13 рішенням від 04 червня 2013 р. дійшов висновку, що системний аналіз положень законів України дає підстави вважати, що за органами місцевого самоврядування законодавець закріпив право на зміну та скасування власних рішень. Таке право випливає із конституційного повноваження органів місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення шляхом прийняття рішень, що є обов'язковими до виконання на відповідній території, оскільки вони є суб'єктами правотворчості, яка передбачає право формування приписів, їх зміну чи скасування. У той же час у ст. 3 Конституції закріплено принцип, за яким права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Цей принцип знайшов своє відображення у ст. 74 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», згідно з якою органи місцевого самоврядування є відповідальними за свою діяльність перед юридичними і фізичними особами.

Крім того, Верховний Суд України неодноразово приходив до однієї правової позиції, зокрема в таких постановках зі справ №21-493а14 від 11.11.2014 р., №3-553гс15(911/3396/14) від 30.09.2015 р., №21-1306а15 від 06.10.2015 р. тощо. Так, по даних справах суд вказував на те, що позов, предметом якого є рішення органу місцевого самоврядування щодо передачі у власність та оренду земельної ділянки, тобто ненормативний акт (правозастосовчий акт), що застосовується одноразово і з прийняттям якого виникають правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, не може бути задоволений, оскільки таке рішення органу місцевого самоврядування вичерпало свою дію шляхом виконання.

Таким чином, Верховний Суд України підводить підсумок, що органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Ненормативні правові акти місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вони вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, а тому не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання.

Висновки. Можливість скасування правозастосовного акта суб'єкта владних повноважень становить актуальне питання, яке є мало дослідженим. Та, в свою чергу, серед правників немає єдиної позиції щодо даної проблеми, одні притримуються позиції, що скасування акту можливе, а інші категорично заперечують цю позицію.

Проаналізувавши вищевикладену інформацію, на нашу думку, вагомішим та переконливішим є те твердження, що таке «скасування» / «відкликання» все таки не може бути можливим, оскільки у більшості випадків правозастосовчі акти вичерпують себе одноразовим застосуванням, тобто певні правовідносини вже виникли та породили юридичні наслідки. Тож скасування таких актів призведе до судових спорів.

Джерела та література

1. Щирба М. Ю. Втрата чинності та зупинення дії нормативно-правових актів: деякі теоретико-прикладні аспекти / М. Ю. Щирба // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – №3. – С. 31–40.

2. Шуліма А. О. Темпоральна дія нормативно-правового акта та юридична практика / А. О. Шуліма // Наукові записки. – 2010. – Т.103. – С. 56–59.
3. Соляник К.Є. Припинення дії актів органів місцевого самоврядування: проблеми реалізації / К. Є. Соляник // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2009. – № 1(15). – С. 90–93.
4. Тимошук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія / В. П. Тимошук. – К. : Конус-Ю, 2010. – 296 с.
5. Школик А. Скасування та відкликання індивідуальних адміністративних актів / А.Школик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013 – № 58. – С. 176–181.
6. Пушняк О. В. Визнання нормативно-правового акту нечинним як підстава припинення його чинності / О. В. Пушняк // Філософія права. – 2009. – №1. – С. 834–841.
7. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України від 03.12.2012 №11472 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44893/html.
8. Рішення Верховного Суду України від 04 червня 2013 року по справі №21-64в13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua/ua/pda/39686.html>.
9. Шпак Ю. А. Нормотворчість органів місцевого самоврядування в Україні: теоретико-правовий вимір / Юрій Анатолійович Шпак: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Львів : Львів. держ. універс. внутр. справ, 2016. – 169 с.

Назарук Ю. Утрата силы правоприменительными актами органов и должностных лиц местного самоуправления: теоретический аспект. В статье рассмотрены основные ключевые моменты прекращения действия правоприменительных актов органов и должностных лиц местного самоуправления. Исследована возможность отмены правоприменительного акта органом, который его издал как средство самоконтроля. Автор считает, что издание нового акта субъектом правотворчества не является уместным в отношении правоприменительных актов. Фактическое прекращение действия такого правового акта происходит в тех случаях, когда истек срок его действия. Такое правило обычно не следует применять в отношении правоприменительных актов, ведь исходя из их правовой природы срок их действия исчерпывается сразу после выполнения. Среди юристов нет единой позиции по данной проблеме, одни придерживаются позиции, что отмена акта возможна, а другие категорически отрицают эту позицию. Проанализировав взгляды ученых и практиков, автор пришел к выводу, что более убедительным является утверждение, что такая «отмена», «отзыв» не может совершаться, поскольку в большинстве случаев правоприменительные акты исчерпывают себя одноразовым применением, то есть определенные правоотношения уже возникли и вызвали юридические последствия. Поэтому отмена таких правоприменительных актов приведет к судебным спорам.

Ключевые слова: правоприменительный акт, потеря силы индивидуальным правоприменительным актом, действие актов должностных лиц местного самоуправления, отмена правоприменительных актов.

Nazaruk Yu. Loss of Validity of Law-Enforcement Acts by the Decision of Local Self-Governing Bodies or Officials. The article highlights the key positions of loss of validity by law-enforcement acts of the local self-governing bodies and officials. The possibility of cancellation of a law enforcement act by the body that issued it as a means of self-control is argued in the article. The author believes that issuing a new act by the subject of law-making is not relevant to law enforcement acts. Actual termination of a legal act is the expiration of its validity. This rule generally should not be applied to the law-enforcement acts since in terms of their legal nature the validity period of these acts ends immediately after execution. There is no single position among lawyers regarding this problem. Some believe that the cancellation of an act is possible, while others strongly deny this position. Having analyzed the views of scientists and practitioners, the author concluded that the statement that such «cancellation» or «recall» of the act can not be applied is more convincing, since in most cases legal acts exhaust themselves by one-time application, i.e. certain legal relationships have arisen and caused legal consequences. Therefore, the abolition of such law enforcement acts will lead to litigation.

Key words: law-enforcement act; loss of validity of an individual law-enforcement act; the validity of acts of local self-government officials; cancellation of law-enforcement acts.